

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม ซึ่งการดำรงชีวิตในอดีตนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่จะดำรงชีวิตแบบพึ่งตนเองและพึ่งกันเอง โดยจะผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนและแบ่งปันกันในละแวกเพื่อนบ้าน ใกล้เคียงเมื่อมีเหลือจึงนำไปขายแต่เมื่อระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นทำให้รูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิมเปลี่ยนเป็นการผลิตแบบเกษตรแผนใหม่หรือที่เรียกกันว่า “ ปลูกดีขาย ” โดยการนำสารเคมีและยาฆ่าแมลงมาใช้ในการเกษตรเพื่อเน้นการเพิ่มผลผลิตต่อไร่และคุณภาพสินค้าให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ตามนโยบายที่มีเป้าหมายให้ไทยเป็นครัวของโลก มีผลทำให้อัตราการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชชนิดต่าง ๆ ในภาคเกษตรกรรม เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งการใช้สารเคมีในระยะแรกมักประสบความสำเร็จดี แต่ถ้าใช้เป็นประจำ เกษตรกรจะพบว่าสารเคมีชนิดนั้น ๆ เริ่มไม่ได้ผลหรือฤทธิ์ในการฆ่าแมลงลดลง เกษตรกรจึงเป็นเพิ่มต้องปริมาณความเข้มข้นของสารเคมีขึ้น ลักษณะเช่นนี้ แสดงว่าแมลงเริ่มต้านทานต่อสารเคมีชนิดนั้นแล้ว เหตุที่แมลงมีความสามารถต้านทานต่อสารเคมีเป็นการปรับตัวของสิ่งมีชีวิตเพื่อความอยู่รอดซึ่งแมลงเป็นสัตว์ที่มีความสามารถพิเศษ ในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติได้ดี เนื่องจากแมลงเป็นสัตว์ที่วงจรชีวิตค่อนข้างสั้น ด้วยเหตุนี้หากเกษตรกรขาดความเข้าใจ วงจรชีวิตและลักษณะทางนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมของแมลงก็จะยิ่งเพิ่มความเข้มข้นในการใช้สารเคมีมากขึ้น และเป็นผลทำให้เกิดความเป็นพิษในสิ่งแวดล้อมมากขึ้นด้วย จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่า ในปี 2543-2548 มีปริมาณนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากถึง 71,444 ตัน/ปี คิดเป็นมูลค่า 9,194 ล้านบาท/ปี ซึ่งพบว่า ประเทศไทยนำเข้าสารเคมีทางการเกษตรมากที่สุดประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และจากรายงาน การสำรวจขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ(FAO) พบว่า ประเทศไทยมีเนื้อที่ทำการเกษตรมากเป็นอันดับที่ 48 ของโลก แต่ใช้ยาฆ่าแมลงมากเป็นอันดับ 5 ของโลก ใช้ยาฆ่าหญ้าเป็นอันดับ 4 ของโลก และนำเข้าสารเคมีสังเคราะห์ทางการเกษตร เป็นเงิน 30,000 ล้านบาท ต่อปี (กันทิมา ลีจันทิก, 2552)

สำหรับประเทศไทยสถานการณ์แนวโน้มการได้รับพิษจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากรายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา ในช่วง 10 ปี (ระหว่าง พ.ศ. 2537 – 2546) พบว่า

การรายงานสูงสุดในปี พ.ศ. 2541 (4,398 ราย) อัตราตาย 7.16 ต่อประชากรแสนคน และมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ ต่ำสุดใน ปี พ.ศ. 2546 โดยส่วนใหญ่มีรายงานค่อนข้างสูง ระหว่างเดือน พฤษภาคม ถึง สิงหาคม ของทุกปี ในปี พ.ศ. 2546 มีรายงานผู้ป่วยที่ได้รับพิษจากสารกำจัดศัตรูพืช 2,342 ราย คิดเป็นอัตราป่วย เท่ากับ 3.72 ต่อประชากรแสนคน ผู้ป่วยเสียชีวิต 9 ราย อัตราตาย 0.01 ต่อประชากรแสนคน อัตราป่วยตาย ร้อยละ 0.38 ภาคที่มีอัตราป่วยมากที่สุด คือ ภาคเหนือ รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ คิดเป็นอัตราป่วยเท่ากับ 10.83, 3.00, 1.64 และ 0.51 ต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ ซึ่งมีลักษณะเช่นนี้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ภาคที่มีผู้ป่วยเสียชีวิตมากที่สุด คือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6 ราย ภาคเหนือ 3 ราย (แสงโสม เกิดคล้าย, 2546)

จังหวัดตราดเป็นจังหวัดหนึ่งที่พบว่าประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักมากถึง 24,591 หลังคาเรือน จากครัวเรือนทั้งหมด 84,942 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.95 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ซึ่งมีทั้งการทำพืชไร่และพืชสวน เช่น พริก แตงโม มะเขือ เงาะทุเรียน มังคุด ลองกอง ฯลฯ และมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกรรมอย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น เพราะเกษตรกรเชื่อว่าจะช่วยกำจัดศัตรูพืชและยังช่วยเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น นอกจากนี้ยังมีการใช้หลายชนิดผสมผสานกัน ข้อมูลจากการตรวจหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในกระแสดือดพบว่า มีแนวโน้มสูงขึ้นอีกด้วย (สำนักงานเกษตรจังหวัดตราด, 2552)

จากข้อมูลของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตราด พ.ศ 2552 โดยการตรวจหาระดับโคลินเอสเตอเรสในเกษตรกรพบว่าจากการตรวจทั้งหมด 4,168 คน พบผู้เสี่ยงต่อสารเคมีปราบศัตรูพืชทั้งหมด 1,017 คน คิดเป็นร้อยละ 24.40 ซึ่งในปี 2552 เพิ่มขึ้นจากปี 2551 ถึงร้อยละ 4.30 และกลุ่มเสี่ยงที่พบมากในปี 2551 และปี 2552 พบว่าอยู่ในเขตอำเภอเมือง ตำบลแหลมกลัด ซึ่งมีความเสี่ยงที่สูงกว่าที่อื่น ๆ

ด้วยเหตุนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดตราด (นายแก่นเพชร ช่วงรังสี) ได้มีคำสั่งผ่านนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดตราด (นายแพทย์กฤษณ์ ปาลสุทธิ) สาธารณสุขอำเภอเมืองตราด (นางศุภากร โกศลเศรษฐ์) และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแหลมกลัด (นายประดิษฐ์ คุ้มชนม์) ให้ดำเนินการศึกษาข้อมูลอย่างเร่งด่วนเกี่ยวกับการที่เกษตรกรในตำบลแหลมกลัดมีระดับโคลินเอสเตอเรสในกระแสดือดสูง เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในเขต ตำบลแหลมกลัด อำเภอเมือง จังหวัดตราด เพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหามาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในเขตตำบลแหลมกลัด อำเภอเมือง จังหวัดตราด
2. เพื่อศึกษาความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทักษะการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทักษะการใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยระหว่าง เพศ อายุ การศึกษา รายได้ของครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทักษะการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทักษะการใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร

สมมุติฐานของการศึกษา

เพศ อายุ การศึกษา รายได้ ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทักษะการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทักษะการใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงสถานการณ์การป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรและแหล่งของความรู้ที่เกษตรกรต้องการได้รับเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
2. สามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนแก้ไขปัญหาและสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องให้แก่ประชาชน
3. เป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานด้านการเกษตร หน่วยงานด้านสาธารณสุข ฯลฯ นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้ไปใช้ในการวางแผนเพื่อหาแนวทางส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อเกษตรกรและสิ่งแวดล้อมต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งการศึกษาพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในเขตตำบลแหลมก๊อด อำเภอมือเมือง จังหวัดตราด ด้วยวิธีการใช้แบบสอบถาม
2. ตัวแปรที่ศึกษา
 - 2.1 ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร
 - 2.2 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ของครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทักษะเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ข้อจำกัดของการศึกษา

สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้มีหลายประเภท เกษตรกรอาจใช้ต่างประเภทกันและการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีหลายขั้นตอน ในแต่ละครัวเรือนมีผู้ที่ปฏิบัติหลายคน แต่ในการศึกษานี้เลือกเก็บตัวอย่างแต่ละครัวเรือนเพียงคนเดียวเท่านั้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความรู้ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ได้แก่ ชนิด ปริมาณ ระยะเวลาในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ได้แก่ การซื้อ การใช้ การเตรียม การเก็บรักษา การทำลายวัตถุมีพิษและภาชนะบรรจุ วัตถุแปรด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ในการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร

ทัศนคติ หมายถึง ความคิดเห็นหรือความรู้สึกที่มีต่อการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัด

ทักษะ หมายถึง ความสามารถในการใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้อง

การเคยได้รับการอบรม หมายถึง การที่เกษตรกรได้รับความรู้ หรือการได้เข้าอบรม หรือการฝึก เกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การเคยได้รับข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การได้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ป้ายประชาสัมพันธ์ หอกระจายข่าว เสียงตามสาย แผ่นพับ โปสเตอร์ ในเรื่องเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมายถึง การกระทำที่แสดงออกหรือการปฏิบัติตัวที่สามารถสังเกตเห็นได้ชัดในการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ได้แก่ การใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเอง การเลือกซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเลือกใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเก็บรักษาสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเตรียมและการทำลายภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืช